

J. Kerpe-
r L. Onvlee
Da. N. A.
1818; door
sprekbeurt
den heer
eren. »De
len heer W.
or door den
heer J. C.
S. f. 5; door
lage f. 0.25.
Z. f. 2.50;
nuit Kra-
an J. J. de

k van J. J.

bijschrift:
den heer
te Harder-

k van J. J.

ingeko-
n te Kort-
f. 1; N. N.
te W. f. 1;
A. K. te G.
1/2 collecte
K. R. f. 3;
f. 3; van 8.
f. 2.50, van
J. D. B. B.

gmeester.

SKERK.

ORFF.

rijks

komst,

7.

stop" eene

A. KUYPER,

den Hoog-

bare Meeting

en verdedigd

mdig terrein

van de Kerk

rig zijn van

wetenschap

toegang,

in St.

den maaltijd

nis te geven

verslitter.

t Exploitatie

di voor alle

Staatspoor-

Noorden des

el langs den

en kan men

ion Arnhem,

aanspraak te

voordeelige

an te vragen,

hebben.

og geen be-

Wenschelijk

n bij

Præses.

riba.

LEN

ak 19.

els,

actie, kracht-

ke, Huis- en

2000 bij den

141.

te leger,

bintenis,

VEN.

bij het

s.

ERDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 19 Juni 1887. N°. 495.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Van de Voorzienigheid Gods.

TIENDE ZONDAGSDEELING.

III.

Die ze bij name roept, van
wege de grootheid zijner kracht.
Jesaja 40: 26

Het Noodlot en de Fortuin moesten dan vallen voor Godes heilige Voorzienigheid. Doch zie, nu treedt tegen de Voorzienigheid des Heeren als stouter mededinger, vooral in onze dagen, nog een derde afgod op in de Natuur. Ook onze vaderen kenden dien vijand van ons geloof reeds, en wezen er daarom in deze vraag van den Catechismus zoo met nadruk op, dat „loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijis en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, zomer en winter, koude en warmte, ons niet bij geval, maar van zijn Vaderhand toekomen.”

„Niet bij geval” nu is gesteld tegen de Fortuin. „Zijn Vaderhand” is gezet tegen het Noodlot. Maar die breede opsomming van „loof en gras enz.” tegen de verheerlijking en vergoding der Natuur. En dat onze vaderen geen ongelijk hadden, met vooral dezen derden vijand des geloofs met veelheid van woorden te bestrijden, dat toont waarlijk de uitkomst wel.

Ga slechts na, tot wat macht de „dusgenaamde” Natuurkunde zich allengs verheven heeft en met wat zelfvertrouwen men schier door heel Europa haar „gewaande” resultaten tegen de getuigenissen des geloofs oversteelt, en ge zult terstond voelen, hoe het juist deze verheerlijking van de Natuur is, die thans, in onze dagen, aan het geloof de meeste afbreuk doet. We lijden onder de overmacht en den overmoed van het Naturalisme.

Het is uit dien hoofde eisch, voor zooveel ons bestek gedooft, vooral dit punt met eenige nauwkeurigheid te bespreken, en de Dienaren des Woords zullen wel doen, zoo ze op den kansel en in het catechistievertrek deze fundamentele zaak wat klaarder en breder dan dusver voor de geloovigen en hun kinderen uiteenzetten.

En dan beginnen we met te verzoeken, dat niemand zich stoote aan ons spreken van een „dusgenaamde” Natuurkunde, en haar „gewaande” resultaten. Hiermee toch is volstrekt niet bedoeld, geheel den omvang van wat men Natuurkunde noemt en al haar resultaten te veroordeelen. Integendeel, gelijk vanzelf spreekt, erkent ook ieder Christ-geloovige de verdienstelijkheid en uitnemendheid van al zulke natuurkundige studien en van dat deel harer resultaten, waarbij de natuurkundige zich binnen den kring van zijn bevoegdheid hield. Hetgeen hij dan voortbrengt is wetenschap van de echte soort en wordt dankbaar ook door ons aanvaard en geëerbiedigd. Maar het ongeluk wil nu juist, dat onze natuurkundigen aan die soberheid niet aanwillen, maar na gepast, gewogen en gemeten te hebben, nu ook den filosofen en den theoloog gaan spelen, en u allerlei onderstellingen en theorieën komen verkondigen over onderwerpen, waarentrent hun natuurkunde hun volstrekt niets leert, en nooit iets leeren kan. De natuurkunde is een empirische wetenschap, die aan de stoffelijke verschijnselen en hun onderlinge verhoudingen gebonden is; maar die volkomen onmachtig is, om iets waar

te nemen van geestelijke dingen, of om de vraag te beoordeelen, in hoeverre de geestelijke krachten op stoffelijke dingen inwerken. Zij moet uit dien hoofde in zeer strengen zin het »schonmaker, houd u bij uw leest” indachtig blijven, en mag zich nooit of nimmer uitstapies veroorloven op geestelijk gebied. Zoolang ze op haar eigen terrein blijft, is ze geprivilegieerd jager, maar zoodra ze op geestelijk terrein komt, is ze strooper geworden. En overmits nu de opbloeiing van het Naturalisme bijna geheel te wijten is aan deze verboden strooperijen, kan niet ernstig genoeg tegen deze machtsverschijding worden geprotesteerd. Wanneer een hoogleraar in de Scheikunde ons zijn resultaten over de Saccharometrie (suikermeetkunde) mededeelt luisteren wij niet open ooren, want alsdan spreekt de man van het vak; maar wanneer zulk een Scheikundige nu ook nog zekere theorieën over allerlei wijsgeerige en theologische onderwerpen uitstalt, dan moet hij ons veroorloven, dat we aan dit zijn gekeuvel al bitter weinig waarde toekennen, en ons voor wat deze onderwerpen aangaat liever tot andere mannen wenden, die nu van deze vakken weer studie maakten. Dat Jenner en Pasteur onderzoek doen naar de stoffelijke oorzaken van allerlei ziekten, dit is hun recht en met bewondering volgen we hun uiteenzettingen. Maar als we nu aan de geheel andere vragen toekomen, of deze ziekten en plagen ons door God besteld worden als een oordeel, en of de gedwongen vaccinatie geen afbreuk doet aan zedelijke rechten, dan hebben Jenner en Pasteur ons niets meer te zeggen, maar is het woord aan den jurist en den theoloog.

Voor twee geveuren hebben we ons dus wel te hoeden. We zouden verkeerd doen, zoo we om deze natuurlijke krachten, die de echte Natuurkunde verachtten, of weigerden te erkennen, dat ook deze wetenschap een gave Gods aan ons menschelijk geslacht is. Omdat de Natuurkunde, door haar ongeoorloofde bemoeicucht zooveel kwaad brouwt en dies onder de geloovigen in zoo kwade reuke kwam, mag ze als wetenschap, mits binnen haar perken blijvende, door niemand geminacht. Maar ook van den anderen kant dient er scherp toezien op alles wat ze ons toezendt, om wel te onderzoeken, of ze ook weer verboden waar binnensmokkelde, en weer staan ging aan wat haar niet toekomt.

Vraagt men nu wat bij deze bestrijding van de Natuurverheerlijking het hoofd-punt is, waarop het aankomt, dan heeft de Heidelbergse di uitnemend gevat, toen hij ons op dat loof en gras, op spijis en drank, regen en droogte, op jaarsoorten en op allerlei krankheid wees; woorden, waar slechts hij vluchtig over kan heenlezen, die niet begreep, waartoe deze opsomming hier dient.

De zaak is namelijk deze. In de natuur om ons heen grijpen zekere atwisselingen plaats. De natuur is niet een huis, dat ons, jaar in jaar uit, bestendig denzelfden gevel en op dienzelfden gevel dezelfde lijnen en sieraden vertoont; maar ze is als een drama dat leeft en opgevoerd wordt in elkander telkens opvolgende bedrijven. Eerst is het nacht; dan komt de dag. Uit den winter gaat ge in de lente; uit de lente treedt ge in den zomer; ongemerkt schuift ge dan den herfst in; en ten leste keert ge in den winter terug. Eerst is de aarde groen van loof en gras, dan weer grauwt en grijsst ze, en ligt eindelijk voor u in het blanke wit van de sneeuw. Nu eens bevroest ge, zoo koud als het is; en dan

weer komt de dag, dat ge pult van warmte. Het ene jaar komt er veel den schoot van het aardrijk een overvloed van allerlei vrucht dat het niet te bergen is; dan weer volgen er onvruchtbare jaren. En zoo ook, nu eens bloeit alle gezondheid, en dan weer gaan er krankheden en pestilentien uit. Deze opsomming ware natuurlijk nog veel breeder voort te zetten; maar bepalen we ons tot wat de Catechismus zelf aan de hand geeft.

Nu echter bestaat er omtrent deze gedurige wisseling van natuurtoereelen tweerlei denkbeeld. De ééne beweert namelijk, dat al deze wisselingen het noodzakelijk resultaat zijn van natuurlijke oorzaken; terwijl het geloof staande houdt, dat al deze wisselingen gewrocht worden door Gods alomtegenwoordig bestel. Vandaar dat de Naturalist er om licht, als men verband zoekt tusschen volksaonde en volksrampen, terwijl omgekeerd de geloovige in zijn conscientie de stellige overtuiging bezit, dat dit verband metterdaad bestaat.

Wat is nu ten deze het oordeel en de uitspraak der Heilige Schrift?

Ge vindt die in het woord dat boven dit opstel staat aangegeekend, mits ge maar een open oog hebt, voor wat in dat woord ligt.

We worden door Jesaja in dit woord op den sterrenhemel gewezen. »Heft uw oogen omhoog en ziet wie al deze dingen geschapen heeft.” Maar nu wisselt ook het aanschijn van dien hemel af. Overdag niet ge het diepe blauw of de grauwe wolken, maar des avonds, zoo het helder is, wordt dat blauw donkerder getint, en komen in dat donkere blauw achtereenvolgens allerlei prachtige sterren te voorschijn; Venus, de avondsterre voorop. En dat prachtig schouwspel, dat opkomen der sterren aanzien, verkleert en bevangt, nu, dat dit daardoor wordt teweeggebracht: »dat God ze met name roept”; let wel niet eenmaal voor een uur tot aanzijn riep; maar roept, d. i. elken avond aan zijn hemel te voorschijn roept, vanwege de grootheid zijner macht en omdat Hij sterk is van vermogen. En vraagt men of Jesaja nu bedoelt, dat God de Heere dit zonder wet of orde of regel doet, dan snijdt hij zelf ook die vraag af, door er bij te voegen: »En ziet, er wordt er niet één gemist. Jesaja's getuigenis is dus volledig. God schied den sterrenhemel; in den sterrenhemel gaat het naar vasten regel; maar nochtans wordt elke wisseling aan dien sterrenhemel en al haar beweging gestadig en bestendig door Gods roepen en door Gods alomtegenwoordige kracht beheerscht.

Hiervan echter wil het Naturalisme nu niets weten. Men acht de Natuurkunde te ver gevorderd en te machtig, om zich aan zulke »oudwijnpraatjes” te storen. Of is zij niet de alwetende en almogende wetenschap geworden, die jaren vooruit den loop der sterren u voorteeekent, en zelfs den loop der kometen u aankondigt? En waar ge dusver althans in de stroomingen van den wind en in het onverwachts opkomen van een onweder en in een allen overvallende aardbeving althans nog iets hoogers zaagt, komt ze u ook die illusie ontneemen, door u thans reeds, dank zij haar uitnemende meteorologische waarnemingen, dagen vooruit een naderende storm te voorspellen, en van lieverleed ook de oorzaken van de aardbevingen op te sporen. Zoover schreef ze dan ook reeds voort, dat ze fier en trotsch beweert, dat eerlang elk mysterie der natuur zich voor haar ontsluit zal en ten laatste niets meer ons zal kunnen verrassen.

En daar moet en mag niets op afge-

dongen, en onvoorwaardelijk geven we de mogelijkheid toe, dat van lieverleed zelfs het ongestadigste onder een regel zal gebracht worden, en wij zullen er God voor danken, zoo het metterdaad gelukt voortaan ook de nadering van een aardbeving te voorspellen, en indien de namelooze ellende, die thans nog door schier elke aardbeving veroorzaakt wordt, voortaan kan worden voorkomen.

En toch is er iets in de kringen der geloovigen, waarom menigen deze voedingen der Natuurkunde met leede oogen aanziet. Niet zelden toch is men bang, dat er op die wijs voor God den Heere geen terrein om te werken en zijn werk te toonen in de natuur zal overblijven.

Hiervan echter ligt de schuld niet in de natuurkundigen, maar juist omgekeerd in de ongeloofigheid der geloovigen.

Wat toch is de groote fout, die de meeste geloovigen begaan? Ze deelen ongemerkt het leven der Natuur in twee groote deelen in, en plaatsen dan eenzijdig die reeks van verschijnselen en wisselingen die meer gewoon zijn en die ze zelven in hun regelmatigheid beoordeelen kunnen, zooals b. v. de afwisseling der seizoenen, de afwisseling van regen en schoon weder, de kleine eruptien en verkoudheden en gewone ziekten, en zoo ook de gewone afwisseling van dag en nacht; en van al deze wisselingen oordeelen ze, dat dit alles naar vaste, gewone en bekende natuurwetten gaat, zoodat daarmede het geloof niets te maken heeft. Maar daarnaast plaatsen ze nu een geheel andere rubriek; de rubriek van de meer ongewone dingen, die hun onregelmäßig toeschijnen; zooals een storm, een aardbeving, een cholera, een bliksem die inslaat; en oordeelen ze dat dit ongewone aan geen natuurwet hangt, maar rechtstreeks door God wordt gewrocht.

Ze deelen dus op die manier de natuur in tweeën; eenzijdig in een terrein waarop de Natuurwet, en anderzijds een terrein waarop God de Heere zijn gebied voert. En overmits zij geloovigen zijn, en het dus voor den Heere hun God opnemen, staan ze er nu op, om dat onregelmäßig gebied zoo groot mogelijk te nemen, en dat domein waarop de Natuurwet zal heerschen, zooveel mogelijk in te krimpen. En hieruit nu wordt hun vijandschap tegen de Natuurkunde geboren. Immers als nu de Natuurkunde niet stil zit, maar een koene werkzaamheid ontwikkelt, en telkens meer Natuurwet ontdekt, nu maakt dit de geloovigen bang. Al mij, denken ze, als dit zoo voortgaat, blijft er ten leste niets meer onregelmäßig over, en zal het einde zijn, dat aan God mijnen Heere heel zijn heerschappij ontnomen wordt.

En op dit onware standpunt moet men wel zoo oordeelen. Wie eenmaal de Natuurwet buiten God plaatst, en voor God alleen het onregelmäßig overlaat, die moet wel begeeren, dat allengs de Natuurwet leugen blijke, en zooveel mogelijk terrein aan haar beheersching onttrokken blijve.

Doch juist tegen heel deze voorstelling komt nu onze Catechismus op grond van Gods eigen Woord dan ook op; en let er op, hoe onze Heidelbergse daarom in deze Zondagsafdeeling juist niet zegt: »alzo dat storm en onweder, aardbeving en pestilentie ons niet bij geval maar van zijn Vaderlijke hand toekomen”; maar dat hij omgekeerd juist de zeer gewone en regelmäßig dingen opsomt, en u spreekt van »loof en gras, regen en droogte, spijis en drank.”

Reeds Calvijn had er dan ook met nadruk op gewezen, dat heel deze voorstelling, alsof de gewone dingen door de natuurwetten gedragen worden, diep ongeloofig was, en daartegenover de gansch Schriftuurlijke belijdenis gehandhaafd: dat al hetgeen door eenige natuurwet in zijn gang en loop bepaald wordt, desniettemin, of juist daarom, van oogenblik tot oogenblik in zijn gang en loop bepaald werd door God.

En wel verre van hiertegen op te komen, wenschen wij deze stelling zelfs nog uit te breiden, en te verklaren, dat o. i. alles door een vaste Natuurwet in zijn gang en loop bepaald wordt, maar dat ook juist deswege, alles van oogenblik tot oogenblik beschikt en geregeld wordt door Gods eigen hand.

Wij verwerpen dus geheel en al die valsche voorstelling van een deeling in regelmäßig en onregelmäßig, gewone en ongewone verschijnselen. Het staat voor ons vast, dat alles één gebied, één terrein, één domein vormt, en dat er op dit gansche terrein niets is, of het volgt zijn natuurwet en ziet zich in zijn gang en loop door die natuurwet bepaald. Ook de storm, ook de aardbeving, ook de optredende pestilentie. En dat dit anders schijnt, ligt niet daaraan, dat er geen regel en regelmaat zijn zou, maar is uitsluitend daaruit te verklaren, dat wij dien regel nog niet kennen.

Kenden wij heel de natuur en de werking en regel van al haar krachten, dan, hier zijn we overtuigd van, zou alles verklaard zijn, en alles heerlijke orde en regelmaat blijken. En in soverre nu de Natuurkunde de geroepene wetenschap is, om ons in die kennis verder te brengen, juchten we haar toe, en wenschen we van heeler harte, dat ze niet stil zit, maar doorwerke, en allengs al de regelen der natuur ons ontsluit.

Maar, en hierin is nu het geloof, terwijl we op die wijs heel het terrein der Natuur onder regelmaat wenschen gesteld te zien, houden we aan de andere zijde, op grond der Heilige Schriftuur, met Calvijn en onzen Heidelbergse staande, dat heel dit terrein van regelmaat van oogenblik tot oogenblik alleen daarom zoo regelmäßig is en werkt, omdat God de Heere het van oogenblik tot oogenblik aldus bestaan en zijn en werken doet.

Versta het wel; niet, het alzo bestaan en zijn en werken laat, maar alzo bestaan en zijn en werken doet.

Als 's avonds de sterren aan den hemel opkomen, komen ze op naar vaste regelmaat, omdat Hij ze naar regelmaat met name roept. »Elk jaarsoort, zingt de Psalmist, brengt God te voorschijn.” Als het regent brengt God de wolken saam. Als het rijmt, heeft Hij dien rijm gestrooid. Hij werpt zijn ijs heen als stukken. Als wat is en leeft en tiert, is, leeft en tiert alleen doordien Hij het van oogenblik tot oogenblik alzo maakt en bewerkt.

Het is niet alzo, dat God de Heere in den aanvang der Schepping zekere machten of wetten vastgesteld heeft, en dat nu de Natuur deze machten en wetten, buiten God om, haar loop volgen deed; terwijl God slechts nu en dan eens wakker zou worden, om in dien loop in te grijpen, en eens een aardbeving of pestilentie te zenden. Neen, er is nergens door Hem een macht of wet gezet die ook maar één oogenblik buiten Hem, of zonder Hem bestaan zou of zou kunnen werken. Maar dit is de zaak: God de Heere is niet als een menschgrillig en ongestadig in al zijn doen, maar al zijn doen is goddelijke majesteit. Vandaar dat

Qualificatum in verzet te houden. Nadat echter Ds. Vermaten plaats gemaakt had voor Ds. Willem Biscop, predikant te Serooskerke, herstelde Gapinge in de resolutie der Classis en beriep in Ds. Schafer, predikant van Renesse en Noordwelle, een anderen leeraar, welk beroep geaprobeerd werd, nadat de Classis zich overtuigd had, dat Schafer niet vast was aan »de hedendaagse kerkbevoerende nieuwigheden.” Hierna bleef de ketterij van Stroobant wel meer dan een jaar onbesproken in de Classis. De kerk van Hoeck bleef op haar leeraar gesteld, ten minste daar kwam geen aanklacht tegen hem in bij de gezamenlijke kerken.

De Classis bepaalde er zich dus vooreerst toe, om te waken tegen het doordringen der antinomianische ketterijen in andere kerken, onder haar ressorteering. Hierin werd zij gesterkt door een brief van den Kerkeraad van Middelburg van dezen inhoud:

Eerw. Godz. Hooggeleide de Heeren, Broederen Predikanten en Ouderlingen der E. Classis van Walcheren, vergaderd in ordinaria den 7en Juny 1690.

De E. Consistorie van Middelburg, in haar kerkelijke vergadering, gelijk voor dezen meermaals, ook nog van onlangs voorkomende van verscheidene leden hunne gravamina, dat dagelijks opkomen zooveel schadelijke en gruwelijke gevoelens, die heimelijk gezaaid en uitgestrooid

en hier en daar van dezen en genen ingeboezemd worden, heeft daarop, in de vrees des Heeren delibererend, goedgevonden, niet alleen met predikanten, catechisten en aanspreken in het particulier in hare kerk daartegen te waken, maar dat haar gravamen (bezuur) ook in deze eerwaarde vergadering in te brengen, teneinde met gelijkerhand mochte worden opgewaakt, achtereenvolgens U.Erw. resolutie genomen in December laatsteleden, dat geen schadelijke en verderfelijke leeringen in eenige kerken onder Classis mochten inkruipen en verder doorbreken, maar met U.Erw. wijs en godvruchtig advies tegengaan en geweerd worden.

Uit last des E. Kerkeraads voortn. en in aller naam, geteekent in consistorie dezen 6en Juny 1690.

NICOLAUS SCHORER, p. t. Praesid. PETRUS SMYTERGELT, Syn. p. t. Scriba.

Daar was voor de Classis veel te doen tot afwerping van de ketterijen. Behalve het Verschorisme, zochten de dwalingen van den Hoogleraar Roëll en die van de predikanten Hack en Bicker zich een plaats in de harten te verwerven. Geen wonder dat Stroobant hierdoor op den achtergrond kwam. Wel las hij nog den 8en Sept. 1690 in de Classis een geschrift voor, waarin hij een nadere verklaring gaf van zijne gedachten over de bewuste zaak, (het Antinomisme, waarvan hij beschuldigd was), alsmede eenige attestaten, doch de af-

gevaardigden deelden mede, dat zij in deze kwestie niet verder zouden ingaan, voordat zij daartoe door de classis bijzonder waren aangewezen.

Doch uitstellen was voor de classis van Walcheren nog geen vergeten. In Neuzen (niet ver van Hoeck gelegen) staat Ds. Enoch Biscop op het einde van 1691. Toen schijnt daar bij sommigen het plan bestaan te hebben, om Ds. Stroobant te beroepen. De classis vond het tenminste noodig, om den afgevaardigden der Neuzensche kerk, toen zij om handopening vroegen, toe te voegen, dat zij hem konden krijgen onder de volgende clausule, in het algemeen als voor hem, »dat zij zullen uitzien naar iemand, die vreemd is van hedendaagse kerkbevoerende nieuwigheden,” en in 't bijzonder, dat ze hunne oogen niet zullen laten gaan op Ds. Stroobant, voordat hij zich voor deze vergadering in het stuk van de leere, over de Antinomianische dwalingen nader zal hebben gezuiverd.” Eerst den 20sten November 1691 werd de zaak van Stroobant weer opgevat. Naar aanleiding van een schrift van Ds. Stroobant, werd aan de oude commissie, van welke alleen nog Ds. N. Schorer overig was (Ds. Thilenius was overleden) opgedragen om een kort verslag van zijne leer te maken en in de classis te brengen. De commissie zelf werd daarop weer gebracht op twee personen, daar Ds. Boelaert aan Ds. Schorer toegevraagd werd.

DE GAAY FORTMAN,